



# IZVORI FINANSIRANJA MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U SRBIJI



**USAID**  
OD AMERIČKOG NARODA



---

---

---

U cilju edukacije malih i srednjih preduzeća u Srbiji o alternativnim izvorima finansiranja, konsultantska kompanija WM Equity Partners je izradila ovu publikaciju i organizovala niz edukativnih konferencija na istu temu, uz podršku USAID Projekta za konkurentnu privredu i drugih ključnih učesnika ovog projekta.

Ova publikacija ima za cilj da objedini i prikaže sve najvažnije alternativne izvore finansiranja dostupne domaćim malim i srednjim preduzećima, kao i da im obezbedi uvid u uslove pod kojima do tih sredstava mogu doći.

Publikacija je praćena nizom edukativnih konferencija, koje su organizovane u pet gradova u Srbiji, na kojima će učesnici imati priliku da prikupe nova znanja i informacije na temu dostupnih alternativnih izvora finansiranja, kao i da o istim diskutuju sa relevantnim predavačima i panelistima.

Za više informacija posetite:  
[www.wmep.rs](http://www.wmep.rs)

---

---

*Ova brošura je pripremljena uz podršku američkog naroda putem Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). Sadržaj brošure je isključiva odgovornost WMEP i ne mora nužno odražavati stavove Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID) ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.*

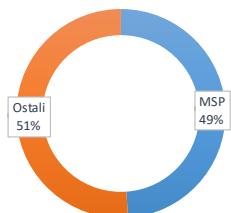
# Važnost malih i srednjih preduzeća za domaću privredu

- Mala i srednja preduzeća zauzimaju značajno mesto u privredi Srbije;
- Finansijski položaj ove grupe preduzeća se kontinuirano poboljšava u prethodne tri godine čime rastu i zahtevi za finansiranjem;
- Trenutno, eksterno finansiranje u Srbiji je koncentrisano na bankarski sektor, sa identifikovanim nedostatkom alternativnih izvora finansiranja.

Mala i srednja preduzeća<sup>1</sup> (u nastavku: MSP) zauzimaju značajno mesto u privredi Srbije i prema podacima Agencije za privredne registre, na kraju 2016. godine, ovu grupu preduzeća čini 10.393 aktivnih društava.

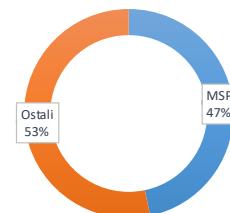
Tokom 2016. godine, MSP sektor je zapošljavao 506.649 radnika, generisao je poslovne prihode u iznosu od čak 36 milijardi EUR i ostvario neto profit od oko 1,25 milijardi EUR.

Učešće MSP u ukupnom broju zaposlenih u Srbiji u 2016. godini



Izvor: Agencija za privredne registre RS<sup>2</sup>

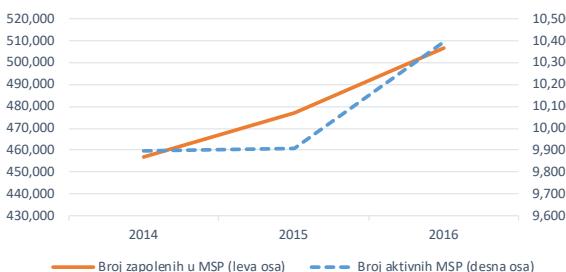
Učešće MSP u ukupno ostvarenim poslovnim prihodima kompanija u Srbiji, tokom 2016. godine



Izvor: Agencija za privredne registre RS

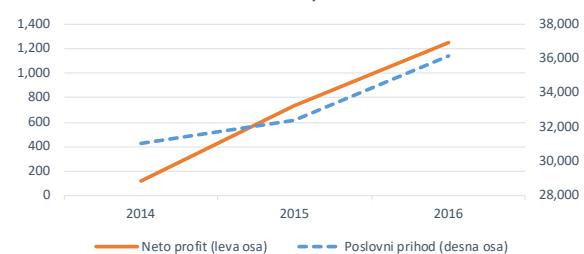
Finansijski položaj ove grupe preduzeća se kontinuirano poboljšava i u prethodne tri godine je prisutan pozitivan trend rasta broja aktivnih MSP (u proseku +2,5% godišnje), broja zaposlenih u ovom sektoru (+5,3%), prihoda (+7,9%) i neto profita (+291,7%).

Trend kretanja aktivnih MSP i broja zaposlenih u MSP u Srbiji u poslednje tri godine



Izvor: Agencija za privredne registre RS

Trend kretanja ostvarenih poslovnih prihoda i neto profita MSP u Srbiji u poslednje tri godine (u milionima EUR)



Izvor: Agencija za privredne registre RS

Rastom obima poslovanja, MSP u Srbiji imaju rastuću potrebu (tražnju) za finansiranjem.

Trenutno, eksterno finansiranje MSP u Srbiji je koncentrisano na bankarski sektor, sa identifikovanim nedostatkom alternativnih izvora finansiranja koji bi uključio mikrokreditne institucije, konvertibilne

<sup>1</sup> Korišćeno razvrstavanje prema odredbama Zakona o računovodstvu („Službeni Glasnik RS“, br. 62/2013).

<sup>2</sup> Pregled uključuje aktivna privredna društva i privredna društva u stečaju i likvidaciji, kao i ogranke stranih pravnih lica. U ovoj grupi dati su i podaci za javna preduzeća, koja obavljaju delatnosti od opšteg interesa, a osniva ih Republika Srbija, autonomna pokrajina ili jedinica lokalne samouprave. U grupi javnih preduzeća nalaze se ona koja primenjuju Zakon o računovodstvu.

kreditne aranžmane, finansiranje kroz dužničke instrumente i vlasničko (eng. equity) finansiranje, prilagođene za različite faze zrelosti i poslovnog razvoja kompanija.

U ovom momentu Srbija sa ponudom instrumenata za finansiranje MSP veoma zaostaje za zemljama regiona u kojima je lepeza proizvoda finansiranja daleko raznovrsnija, postoje specifično dizajnirani proizvodi za različite faze razvoja kompanije, veličinu, sektor itd.

Tabela: Pregled dostupnih alternativnih izvora eksternog finansiranja za Srbiju i države regiona

Država\Izvor finansiranja	Banke	Lizing	Korporativne obveznice	Fondovi rizičnog kapitala	Kreditne unije	Nekretninski fondovi	Crowd finansiranje	Mikro finansiranje
<b>Srbija</b>	x	x						
<b>Rumunija</b>	x	x	x	x	x	x	x	x
<b>Slovenija</b>	x	x	x	x	x	x	x	
<b>Bugarska</b>	x	x		x	x	x		x
<b>Hrvatska</b>	x	x	x		x	x	x	x
<b>Mađarska</b>	x	x	x	x	x	x	x	x
<b>Češka</b>	x	x	x	x	x	x	x	

## Domaći finansijski sektor

- Banke u Srbiji čine preko 90% ukupno dostupnih izvora finansiranja MSP, sa vrlo malim učešćem drugih finansijskih institucija;
- Podaci ukazuju da u periodu od 2011. do 2016. godine domaći bankarski sektor beleži pad obima finansiranja pravnih lica;
- MSP se naročito susreću sa problemom dobijanja investicionih kredita, a najčešće kao posledica nepostojanja adekvatnog kolateralu, nedovoljnih trenutnih finansijskih kapaciteta i nedostatka kreditne istorije.

Pored činjenice da raste potreba za dodatnim finansiranjem, domaći bankarski sektor koji u finansiranju domaće privrede trenutno učestvuje sa preko 90%<sup>3</sup>, ima umereno konzervativnu politiku finansiranja domaće privrede.

Podaci Udruženja banaka Srbije ukazuju da je smanjeno finansiranje svih pravnih lica u Srbiji, bez preduzetnika, imajući u vidu da je stanje duga prema njima na kraju 2011. godine iznosilo 12,2 milijarde EUR (36,4% BDP-a), dok je na kraju 2016. godine bilo 10,8 milijardi EUR (31,6% BDP-a).

<sup>3</sup> Izvor: Udruženje banaka Srbije (UBS)

U pogledu finansiranja MSP, podaci obavljene ankete<sup>4</sup> ukazuju da je oko 33% ukupnog kreditnog plasmana banaka u Srbiji koncentrisano u MSP, kao i da se učešće dugoročnih kredita u ukupnim kreditima koje koriste MSP postepeno povećava iako su MSP svesna otežanog pristupa investicionim kreditima.

Obavljenom anketom banke izjavljuju da je stopa odobravanja investicionih kredita najniža u odnosu na druge vrste kredite i iznosi između 10% i 30% od ukupnog broja aplikacija.

Najčešći razlozi visoke stope odbijanja su: nedovoljan finansijski kapacitet (neadekvatan novčani tok, nedovoljna kapitalizovanost preduzeća tj. nizak udio sopstvenih sredstava, visoka konkurenca koja utiče na pad profitnih marži, visok rizik refinansiranja), nedostatak adekvatnog kolateralu, rizik vlasnika i menadžmenta (tj. nedostatak adekvatnog sistema korporativnog upravljanja), nedostatak kvalitetnih poslovnih planova, nedostatak kreditne istorije.

Iz perspektive MSP<sup>5</sup>, ključne prepreke u obezbeđenju većeg nivoa eksternog finansiranja su: visoke kamatne stope, nedovoljna ročnost kredita koja često ne odgovara potrebama projekta koji se finansira, nefleksibilnost, duga i komplikovana procedura u procesu odobravanja kredita.

Tabela: Pregled finansijskih proizvoda banaka namenjenih MSP u Srbiji

Vrsta proizvoda	Rok finansiranja	Iznos sredstava	Namena
Revolving kreditna linija	60 meseci	do 1.000.000 EUR	Finansiranje tekuće likvidnosti, periodičnih potreba za obrtnim sredstvima. Pogodno za MSP koja imaju neusklađenost naplate i rokova plaćanja, te sezonalnih poslova koji se unapred finansiraju
Krediti za likvidnost	12 meseci	do 6.000.000 RSD	Finansiranje tekuće likvidnosti. Tradicionalno najskuplji finansijski proizvod. Periodično se može koristiti za finansiranje obrtnih sredstava. Često se koristi za plaćanje PDV i korišćenja kratkoročnih prilika kada dobavljači daju visoke rabate
Krediti za nabavku obrtnih sredstava	60 meseci	do 1.000.000 EUR	Finansiranje obrtnih sredstava, zaliha i potraživanja, izvoza, refinansiranje postojećih kratkoročnih kredita i drugo. Finansiraju se utržive zalihe i naplativa potraživanja. Omogućava dobro upravljanje zalihamu
Krediti za nabavku osnovnih sredstava	120 meseci	do 1.000.000 EUR	Kupovina i izgradnja poslovnog prostora, finansiranje kupovine opreme, transportnih sredstava, mašina i drugo. Potrebno je detaljno sagledati opravdanost investicije, te da li je bolje koristiti lizing osnovnog sredstva. Banke očekuju sopstveno učešće u investiciji (najčešće 20-25%)

Detaljan pregled aktuelne ponude finansiranja MSP od strane banaka u Srbiji je data u prilogu ove brošure, dok sa stanovišta kreditnih zahteva banke ističu potrebu da klijenti imaju adekvatnu kreditnu sposobnost, kapacitet za zaduživanje i urednu kreditnu istoriju, a u slučaju da se radi o investicionim kreditima i da je projekat koji je predmet finansiranja rentabilan i visoko ocenjen od strane kreditnog odbora. Kao drugi faktor po značaju u procesu odobravanja banke ističu analizu ponuđenih sredstava obezbeđenja. Prisutna je tendencija pooštrevanja uslova odobravanja kredita u domenu kolateralu i prostor za preduzeća postoji u domenu rešavanja imovinsko-pravnih odnosa nepokretne imovine.

<sup>4</sup> Za potrebe ove analize, sprovedena je anketa sa bankama u drugoj polovini 2017. godine. Anketirane su sledeće banke: Raiffeisen bank a.d. Beograd, Credit Agricole banka Srbija a.d. Novi Sad, Erste bank a.d. Novi Sad, Eurobank a.d. Beograd, Banca Intesa a.d. Beograd, Sberbank a.d. Beograd, Societe Generale banka a.d. Beograd, Vojvodanska banka a.d. Novi Sad, Opportunity bank a.d. Novi Sad, Addiko bank a.d. Beograd, AIK banka a.d. Beograd

<sup>5</sup> Za potrebe ove analize, sprovedena je anketa sa 20 MSP u Srbiji.

- Vlada RS pruža finansijsku podršku MSP prvenstveno putem institucija kao što su Fond za razvoj, Fond za inovacionu delatnost, Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza i Razvojna agencija Srbije;
- Obim finansiranja pravnih lica (bez preduzetnika), od strane državnih fondova i agencija je 19 puta manji od obima finansiranja od strane bankarskog sektora.

Vlada Republike Srbije pruža finansijsku i nefinansijsku podršku MSP direktno preko pojedinih ministarstava i indirektno preko institucija koje je osnovala sa ciljem ekonomskog razvoja.

Ključne institucije Vlade Republike Srbije koje finansiraju MSP su pre svega Fond za razvoj, Fond za inovacionu delatnost, Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza i Razvojna agencija Srbije. Obim finansiranja pravnih lica (bez preduzetnika), od strane državnih fondova i agencija je 19 puta manji od obima finansiranja od strane bankarskog sektora, dok je broj korisnika 9 puta manji od broja korisnika u bankarskom sektoru.

Ukupan iznos ostatka duga po kreditima koje su odobrili državni fondovi i agencije na kraju 2011. godine iznosio je 592 miliona eura (1,8% BDP-a), dok je na kraju 2016. godine smanjen na 573 miliona eura (1,7% BDP-a). U proteklom petogodišnjem periodu državni fondovi i agencije su smanjili broj plasmana, ali su povećali prosečan iznos duga po plasmanu.

Tabela: Pregled institucija Vlade RS koje pružaju finansijsku i nefinansijsku podršku MSP u Srbiji

Institucija	Vrste kredita/programa finansiranja	Rok finansiranja	Iznos dostupnih sredstava
Fond za Razvoj Republike Srbije	Investicioni krediti, krediti za TOS, Kratkoročni krediti za podsticanje konkurentnosti i likvidnosti domaće privrede i Garancije.	Od 1 do 10 godina.	Od 10 hiljada do 1 milion EUR po pojedinačnom plasmanu .
Programi bespovratnih sredstava Ministarstva privrede	Program podsticanja razvoja preduzetništva kroz finansijsku podršku za početnike u poslovanju i Program podsticaja razvoja preduzetništva kroz podršku investicijama u privredi i drugi programi.	5 godina.	Do 30% ulaganja – bespovratna sredstva, ostatak kreditna sredstva.
Fond za inovacionu delatnost	Program inovacionih vaučera (pored ovog programa postoje i Program ranog razvoja <sup>6</sup> i Program sufinansiranja inovacija <sup>7</sup> za koje je iz budžeta RS opredeljen iznos od 2,7 miliona EUR).	Bespovratna sredstava, kroz sufinansiranje projekata u različitim kategorijama.	Maksimalni iznos koji će se odobravati po inovacionom vaučeru je do 800.000 dinara, pri čemu se inovacionim vaučerom pokriva do 80% ukupnih troškova usluge. Ukupno obezbeđena sredstva u pilot fazi je 24 miliona dinara. Javni poziv je u periodu od 21. decembra 2017. godine do 21. maja 2018. godine.

<sup>6</sup> Program ranog razvoja do sada je imao ukupno 5 ciklusa (poziva). Poslednji ciklus je završen 01. septembra 2017. godine. Evaluacija prijava je urađena u periodu od septembra do novembra 2017. godine i ukupno 20 kompanija je dobili podršku za predložene projekte, koji se implementiraju od januara 2018. godine.

<sup>7</sup> Program sufinansiranja inovacija do sada je imao 4 ciklusa (poziva). Poslednji ciklus je završen 01. septembra 2017. godine. Evaluacija prijava je urađena u periodu od septembra do novembra 2017. godine i ukupno 5 kompanija je dobilo podršku za predložene projekte, koji se implementiraju od januara 2018. godine.

Institucija	Vrste kredita/programa finansiranja	Rok finansiranja	Iznos dostupnih sredstava
Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza	Osiguranje izvoza, Faktoring, kratkoročno i dugoročno kreditiranje, garancije i kontragarancije.	Do 10 godina.	Maksimalna izloženost prema jednom licu ili grupi povezanih lica po svim poslovima iz delokruga Agencije ne može biti veća od 25% kapitala Agencije tj. do 15 miliona EUR.
Razvojna agencija Srbije	Program podrške daljem razvoju MMSP, preduzetnika i zadruga i Program podrške razvoju konkurentnosti MMSP i preduzetnika.	Bespovratna sredstava, kroz sufinansiranje projekata u različitim kategorijama: do 70% za početnike i do 50% za postojeće firme.	Od 400 do 40 hiljada EUR po pojedinačnom plasmanu.
Razvojni fond AP Vojvodine	Kratkoročni i dugoročni krediti za investicije i obrtna sredstva.	Od 1 do 7 godina.	Ukupan fond sredstava za 2018. godinu je oko 21 milion EUR, sa minimalnim plasmanom od 2,5 hiljada EUR do 800 hiljada EUR.
Garancijski fond AP Vojvodine	100% garancija kredita vrednosti od 3 do 100 hiljada EUR	Do 3 godine	
Pokrajinskog sekretarijata za privredu i turizam	Subvencije projekata u okviru turizma, zaštite starih zanata itd.	bespovratna sredstava, kroz sufinansiranje projekata	Od 2,5 hiljada do 35 hiljada EUR po pojedinačnom plasmanu.

Detaljan pregled aktuelne ponude finansiranja MSP od strane institucija RS je data u prilogu ove brošure.

- Dominantni izvori finansiranja EU fondova se realizuju kroz nekoliko programa podrške MSP i to Horizon 2020, Cosme, IPARD, WB EDIF itd.;
- Obim finansiranja dostupan putem EU fondova je značajan, a sam proces apliciranja se najčešće realizuje putem posrednika – nadležnih ministarstava, finansijskih institucija i slično.

Institucije Evropske unije koje sprovode programe podrške namenjene MSP u Srbiji su Horizont 2020 (podnosi se direktna aplikacija za grantove i nabavku imovine), Cosme (realizuje se preko banaka partnera ili investicionih fondova, a obuhvata kreditna sredstva, garancije i dokapitalizacije) i IPARD (u formi bespovratnih sredstava i sprovodi ga Uprava za agrarna plaćanja). MSP imaju najveće interesovanje za IPARD grantove čiji je ukupan budžet oko 230 miliona evra, od čega je za 2018. godinu planirano oko 70 miliona evra.

Inicijativa za razvoj i inovacije za zapadni Balkan (WB EDIF) ima za cilj povećanje dostupnosti finansijskih sredstava za MSP sa sedištem na zapadnom Balkanu. Ukupna raspoloživa sredstva iznose 300 miliona evra i dostupna su u formi garancijske šeme i dva investiciona fonda (ENIF i ENEF).

Tabela: Pregled programa podrške MSP od strane institucija EU

PROGRAM	NAMENA PROGRAMA	VRSTA PODRŠKE	NAČIN APLICIRANJA
Horizont 2020	<p>Liderstvo u industriji – uključuje program za podršku inovativnih MSP, program za pružanje pomoći kompanijama i organizacijama da dobiju pristup izvorima finansiranja, kao i program za podsticanje razvoja i industrijskih tehnologija;</p> <p>Društveni izazovi – označavaju podršku istraživanjima u oblastima kao što su zdravstvo, klima, hrana, sigurnost, saobraćaj i energetika.</p>	Grantovi, naknade, nabavka imovine.	<p>Prijavljanje projekata i dobijanje sredstava organizovano je kroz pozive za projekte.</p> <p>Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije nadležno je za Horizont 2020 i pruža podršku za sve programske blokove i teme programa kroz mrežu nacionalnih kontakt osoba<sup>8</sup>.</p>
Cosme	Unapređenje pristupa finansijskim sredstvima u različitim fazama: osnivanje, rast ili promena vlasnika preduzeća. Kako bi se to postiglo, EU će upotrebiti zajmove i kapitalna ulaganja za MSP.	<p>Kreditne garancije finansijskim institucijama kako bi one mogle da obezbede više finansiranja putem zajmova i lizinga za MSP.</p> <p>Rizičan kapital za rast u okviru kojeg se iz COSME programa obezbeđuje rizični kapital za investicione fondove koji ulažu u MSP, u fazama rasta i proširivanja poslovanja<sup>9</sup>.</p>	<p>Banke koje sprovode Cosme program su: Banca Intesa, Erste banka, UniCredit bank i Halkbank.</p> <p>Fondovi koji obezbeđuju rizičan kapital za MSP su: 3TS CapitalPartners, South Central Ventures i HBM Partners.</p>

<sup>8</sup> Mreža nacionalnih kontakt osoba data je na sledećem linku: [http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/support/national\\_contact\\_points.html#c\(contact=country/sbg/Serbia/1/1/0&function\\_details..function\\_abbr/sbg/1/1/0](http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/support/national_contact_points.html#c(contact=country/sbg/Serbia/1/1/0&function_details..function_abbr/sbg/1/1/0)

<sup>9</sup> PE/VC koji imaju mogućnosti finansiranja u Srbiji kroz COSMO program su: 3TS CapitalPartners, South Central Ventures i HBM Partners.

PROGRAM	NAMENA PROGRAMA	VRSTA PODRŠKE	NAČIN APLICIRANJA
IPARD	Dostizanje evropskih standarda i podizanje konkurentnosti. Visina donacija je definisana za svaku meru posebno i prema dodatnim kriterijumima, a okvirno se kreće od 50-70% od vrednosti investicije. Donacije se daju retroaktivno tj. korisnik prvo treba da potroši novac (sopstveni ili iz kredita) i da realizuje investiciju pa nakon toga dobija novac (prema prethodno potpisanim ugovorom sa donatorom).	Bespovratna sredstva. Visina donacija se u skladu sa različitim zahtevima konkretnih poziva kreće od 10.000 do 2.000.000 EUR, po korisniku.	Program donacija se realizuje preko Ministarstva poljoprivrede i zaštite životne sredine, Uprave za agrarna plaćanja.
WB EDIF	<p>Podsticanje podrške za razvoj privatnog sektora, kao i za podršku društveno-ekonomskom razvoju i pristupanju EU u regionu.</p> <p>ENIF obezbeđuju dodatni kapital za MSP.</p> <p>ENEF obezbeđuje finansiranje MSP kroz dodatni kapital ili kupovinu korporativnih obveznica.</p>	<p>Fond za inovacije u preduzećima - ENIF: maksimalan iznos investicije po kompaniji za finansiranje osnivačkog kapitala do 100 hiljada EUR. Finansiranje START UP faze uz maksimalan iznos investicije po kompaniji do 3 miliona EUR.</p> <p>Fond za ekspanziju preduzeća – ENEF: ulaganje u kapital u rasponu 20 - 35% učešća u kapitalu, na period 3-10 godina. Vrednost investicije 1-10 miliona EUR.</p>	<p>ENIF-om upravlja South Central Ventures koja ima kancelarije u Zagrebu, Beogradu i Skoplju.</p> <p>Apliciranje za finansiranje ENEF-a preko EBRD Beograd.</p>

Detaljan pregled aktuelne ponude finansiranja MSP od strane IPARD fondova je data u prilogu ovog edukativnog materijala.

## Drugi alternativni izvori finansiranja MSP u Srbiji

- Ponuda alternativnih izvora finansiranja je trenutno u Srbiji veoma slabo razvijena i postoji samo manji broj fondova koji MSP pružaju finansiranje putem dodatnog kapitala;
- Podsticanjem i razvojem dijaloga i kooperacije kompanija i investitora očekivano je da bi ovaj trend mogao biti promenjen, čime bi domaća MSP dobila još jedan izvor finansiranja svog budućeg rasta i ekspanzije poslovanja.

Iako u Srbiji trenutno ne postoje investicioni fondovi koji u okvirima Zakona o investicionim fondovima finansiraju MSP putem dodatnog kapitala, na tržištu je aktivno nekoliko međunarodnih i regionalnih investicionih fondova čiji je investicioni fokus orijentisan ka Srbiji i drugim zemljama regiona, a koji prvenstveno podržavaju kompanije koje posluju u IT sektoru. Njihovi osnivači su uglavnom međunarodne finansijske institucije (Evropska Komisija, Evropski Investicioni Fond, Evropska Banka za Obnovu i Razvoj, KfW itd.) a među najaktivnijima su pomenuti ENIF i ENEF fond.

Bugarska je odličan primer gde se industrija investicionih fondova razvila uz pomoć međunarodnih finansijskih institucija i podrške države, gde je od 2009. godine formiran JEREMIE Bugarska Holding Fond koji je obezedio equity ulaganja i kreditno finansiranje lokalnih MSP. Ukupan budžet koji je obezbeđen iz nacionalnih resursa od 350 miliona EUR (2012. godine) je uvećan od strane međunarodnih finansijskih institucija i drugih finansijera na čak 875 miliona EUR.

Beogradska berza bi trebala tokom 2018. godine da ponudi tržištu u Srbiji "crowdfunding" platformu sa ciljem da mlade inovativne kompanije i početnici mogu da dođu do sredstava za dalji rast i razvoj.

Tabela: Pregled drugih alternativnih programa podrške MSP

PROGRAM	NAMENA PROGRAMA	VRSTA PODRŠKE	NAČIN APLICIRANJA
Beogradska berza	Finansiranje startapova i mikro, malih i srednjih preduzeća. Inovativne kompanije će moći da na platformi konkurišu svojim poslovnim konceptom za sredstva investitora	Equity finansiranje i finansiranje kroz emitovanje korporativnih obveznica	Preko platforme "crowdfunding" koju treba da uspostavi Beogradska berza
FAKTORING	Finansiranje kroz faktoring obezbeđuje dodatni obrtni kapital i likvidnost, ubrzanje ciklusa naplate,	Naplata nedospelog potraživanja preko Faktor kuće koja naplaćuje proviziju	Faktoring kuće
LIZING	Finansiranje širokog spektra osnovnih sredstava, uključujući i nekretnine	Više mogudnosti korišćenja svojih i pozajmljenih sredstava. Odabir vrste lizinga se vrši u skladu sa potrebama za vlasništvom nad osnovnim sredstvom (finansijski) ili samo korišćenjem (operativni).	Lizing kuće

# **Studija slučaja – Procena tražnje za dodatnim finansiranjem MSP u Srbiji u sektoru proizvodnje i prerade voća i povrća**

Za potrebe ove publikacije izvršena je analiza svih aktivnih MSP u Srbiji<sup>10</sup>, koji posluju u sektoru proizvodnje i prerade voća u povrća. Tom prilikom je selektovano ukupno 447 MSP<sup>11</sup>, najvećim delom registrovanih u zapadnoj Srbiji (163), regionu severne Srbije – Vojvodine (112), Beogradskom regionu (94), južne (45) i istočne Srbije (33).

Prema poslednjim dostupnim finansijskim podacima o poslovanju targetiranih 447 kompanija za 2016. godinu, one su generisale ukupan prihod od oko 1.456 miliona EUR, ukupno su u proseku zapošljavale 12.050 radnika i realizovale prosečnu EBITDA<sup>12</sup> marginu od 10%.

U odnosu na celokupan segment malih i srednjih preduzeća u Srbiji, targetirani sektor 447 kompanija je ostvario oko 4% ukupnih poslovnih prihoda svih malih i srednjih preduzeća u Srbiji i zapošljavao je oko 2,4% svih radnika zaposlenih u sektoru malih i srednjih preduzeća u Srbiji.

---

<sup>10</sup> Analiza je izvršena uvidom u dostupne poslovne baze i podatke dostupne na internet prezentaciji Agencije za Privredne Registre RS.

<sup>11</sup> Selekcija uključuje aktivna MSP, bez registrovanih u formi društava sa ograničenom odgovornošću i akcionarskih društava.

<sup>12</sup> Ostvarena dobit pre troškova kamate, amortizacije i poreza.

## Prilog 1: Pregled aktuelne ponude za finansiranje MSP od strane banaka u Srbiji

Vrsta kredita	Valuta	Iznos kredita	Rok otplate	Kamatna stopa	Grejs period	Naknada
Okvirna revolving linija	RSD i EUR	1.000 – 1.000.000 EUR	60 M	RSD: 2,75%+1M Belibor do 16% fiksno <sup>13</sup> EUR: 3,5% + 1M Euribor do 11% fiksno <sup>14</sup>	nema	0,5%-2,0%
Za likvidnost	RSD	6.000.000 RSD	12 M	max 24%	nema	0,5%-2,0%
Za nabavku obrtnih sredstava	RSD i EUR	2.000 – 1.000.000 EUR	60 M	RSD: 8% - 18,5% fiksno EUR: 3,5%+1M Euribor do 4,2%+12M Euribor	do 12M	0,5%-2,0%
Za nabavku osnovnih sredstava	RSD i EUR	1.000 – 1.000.000 EUR	120 M	RSD: do 15% EUR: 4,0% - 6,0%	do 24M	0,5%-2,0%

Izvor: Podaci banaka, februar 2017. godine

## Prilog 2: Pregled aktuelne ponude za finansiranje MSP od strane Fonda za razvoj RS

Vrsta kredita	Rok otplate	Grejs period	Kamatna stopa	Valuta	Iznos odobrenih sredstava (garancije)
Investicioni krediti	Do 10 godina	Do 1 godine	1,5% p.a. (garancija ili avalirana menica poslovne banke) 3,0% u ostalim slučajevima	RSD indeksirano u EUR	Min RSD 1 milion  Max RSD 120 miliona (min br. zaposlenih 35 za max iznos)
Krediti za TOS	Do 4 godine	Do 9 meseci	1,5% p.a. (garancija ili avalirana menica poslovne banke) 3,0% u ostalim slučajevima	RSD indeksirano u EUR	Min RSD 1 milion  Max RSD 120 miliona (min br. zaposlenih 35 za max iznos)
Kratkoročni krediti za podsticanje konkurentnosti i likvidnosti domaće privrede	Do 12 meseci	-	2,5% p.a. (sopstvene menice sa avalom poslovne banke ili garancija poslovne banke i sopstvene menice korisnika kredita)	RSD indeksirano u EUR	Min RSD 1 milion
Garancije	Do 18 meseci	Do 3 meseca	Naknada za izdavanje garancije iznosi 2% p.a. od iznosa garancije	RSD indeksirano u EUR	Min RSD 1 milion  Max RSD 120 miliona (min br. zaposlenih 35 za max iznos)

Izvor: Fond za razvoj Republike Srbije, februar 2018. godine

<sup>13</sup> Vrednost 1M BELIBOR-a na 31.12.2017. godine iznosila je 2,85%. Trend u poslednje tri godine je opadajući i na dan 31.12.2014. godine ova promenljiva kamatna stopa je iznosila 10,05%.

<sup>14</sup> Vrednost 1M Euribor na 31.12.2017. godine iznosio je -0,368%: Trend u poslednje tri godine je opadajući i na dan 31.12.2014. godine ova promenljiva kamatna stopa je iznosila 0,016%.

### Prilog 3: Pregled programa bespovratnih sredstava Ministarstva privrede RS

Naziv programa	Namena	Iznos bespovratnih sredstava	Iznos kreditnih sredstava	Uslovi kreditiranja
Program podsticanja razvoja preduzetništva kroz finansijsku podršku za početnike u poslovanju	Kupovina opreme	do 30% vrednosti ulaganja	70% vrednosti ulaganja ili više	Fond za razvoj Rok otplate: 5 godina Grejs period: 1 godina
	Trajna obrtna sredstva Dogradnja, adaptacija, rekonstrukcija poslovнog/proizvodnog objekta			Kamatna stopa: 1,5-3,0% p.a. u zavisnosti od obezbeđenja Valuta: EUR

Izvor: Ministarstvo Privrede Republike Srbije, februar 2018. godine

### Prilog 4: Ponuda finansiranja Fonda za inovacionu delatnost dostupnih MSP

Program	Ciljevi i faze	Korisnik	Vrednost granta	Vremenski period	Karakteristike
Program ranog razvoja	Dokaz koncepta (proof of concept), izrada proizvoda osnovne vrednosti, faza prototipa, zaštita prava novostvorene intelektualne svojine	Inovativna „start up“ i „spin off“ mala društva u većinskom privatnom domaćem vlasništvu, osnovana u Srbiji i ne starija od tri godine u momentu prijave	Max €80.000	Do 12 meseci	Finansiranje pokriva do 85% troškova projekta Obavezno sufinansiranje min 15% troškova
Program sufinansiranja inovacija	Istraživanje i razvoj i komercijalizacija inovativnih projekata kroz stvaranje novih ili poboljšanih tehnologija, proizvoda, usluga i procesa	Inovativna MSP osnovana u Srbiji u većinskom privatnom vlasništvu	Max €300.000	Do 24 meseca	Finansiranje pokriva do 70% troškova projekta (do 60% za srednja preduzeća), uz obaveznu otplatu u iznosu od 5% „royalties“ zasnovanih na prihodu od prodaje ili 15% zasnovanih na prihodu od izdatih licenci Obavezno sufinansiranje min 30% troškova (min 40% troškova za srednja preduzeća)

Izvor: Fond za inovacionu delatnost RS, februar 2018. godine

## Prilog 5: Visina naknade i kamatna stopa na kreditne aranžmane Agencije za osiguranje i finansiranje izvoza RS

Vrsta plasmana	Iznos naknade za odobrenje kredita	Valuta	Kamatna stopa
Revolving kredit	0,3% - 0,9%	RSD indeksirano u EUR	3,0% - 6,0% p.a.
Kredit sa planom otplate	0,2% - 0,7%	RSD indeksirano u EUR	2,0% - 6,0% p.a.
Eskont menica	0,3% - 0,9%	RSD	0,5% - 1,0% p.m.
Dugoročni kredit	0,5% - 1,0%	RSD indeksirano u EUR	3,0% - 5,0% p.a.

Izvor: Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza RS, februar 2018. godine

## Prilog 6: Razvojna agencija RS

Naziv programa	Namena sredstava	Uslovi	Iznos sredstava
Program podrške daljem razvoju MMSP, preduzetnika i zadruga	- Uređenje poslovanja u skladu sa zahtevima međunarodnih standarda - Priprema za dobijanje prava na korišćenje znaka proizvoda	- Pretežna delatnost privrednih subjekata proizvodnja ili prerada	Min: bespovratna 50.000  Max: bespovratna 300.000
Program podrške razvoju konkurentnosti MMSP i preduzetnika	- Podizanje kapaciteta MMSP za poslovanje - podrška umrežavanju - podrška kreiranju lanaca dobavljača	- Pretežna delatnost privrednih subjekata proizvodnja ili prerada	Min: bespovratna 500.000  Max: bespovratna 5.000.000

Izvor: Razvojna agencija RS, februar 2018. godine

## Prilog 7: Razvojni fond AP Vojvodine

Vrsta kredita	Period ot-pate i grejs	Valuta	Sopstveno učešće	Kamatna stopa	Iznos sredstava u RSD
Dugoročni krediti za investiciona ulaganja	do 7 godina do 24M grejs period	RSD indeksirano u EUR	min 20%	1% - 3% u zavisnosti od obezbeđenja i nivoa razvijenosti lokalne samouprave u kojoj je preduzeće registrovano	500.000 – 100.000.000
Dugoročni krediti za trajna obrtna sredstva	do 48M do 6M grejs	RSD indeksirano u EUR	-	1% - 3% u zavisnosti od obezbeđenja i nivoa razvijenosti lokalne samouprave u kojoj je preduzeće registrovano	500.000 – 50.000.000
Kratkoročni krediti za obrtna sredstva	do 12M do 3M grejs	RSD indeksirano u EUR	min 20%	1% - 3% u zavisnosti od obezbeđenja i nivoa razvijenosti lokalne samouprave u kojoj je preduzeće registrovano	300.000 – 20.000.000
Dugoročni krediti za razvoj turizma	do 7 godina do 24M grejs period	RSD indeksirano u EUR	min 20%	1% - 3% u zavisnosti od obezbeđenja i nivoa razvijenosti lokalne samouprave u kojoj je preduzeće registrovano	300.000 – 20.000.000
Kratkoročni krediti za predfinansiranje realizovanja projekata sufinansiranih od strane EU i bilateralnih donatora	do 12 godina	RSD indeksiran u EUR	do 50% u zavisnosti od programa	1% - 3% u zavisnosti od obezbeđenja i nivoa razvijenosti lokalne samouprave u kojoj je preduzeće registrovano	do 30.000.000

Izvor: Razvojni fond AP Vojvodine, februar 2018. godine

## Prilog 8: Pregled podrške Pokrajinskog sekretarijata za privredu i turizam namenjenih MSP

Naziv programa	Namena sredstava	Vrsta sredstava	Sopstveno učešće	Iznosi bespovratnih sredstava RSD
Sufinansiranje projekata od značaja za razvoj turističkog potencijala AP Vojvodine namenjenog i za mala privredna društva	Podizanje nivoa kvaliteta objekata turističke infrastrukture, unapređenje kvaliteta usluga i dodatnih turističkih sadržaja, unapređenje kongresno-turističke ponude, podizanje kvaliteta usluga ugostiteljskih objekata, unapređenje inovativnosti privrednih subjekata u obavljanju ugostiteljske i turističke delatnosti	Bespovratna sredstva	50%	U zavisnosti od programa, ali max do 4.000.000
Subvencionisanje malih preduzeća od interesa za razvoj koji se smatra umetničkim starim zanatima, odnosno poslovima domaće radinosti	Unapređenje procesa proizvodnje na način koji ne ugrožava tradicionalnu tehnologiju karakterističnu za stari zanat radi povećanja konkurentnosti, odnosno ukupnog razvoja preduzetništva u AP Vojvodini.  Namena sredstava za nabavku opreme i repromaterijala.	Bespovratna sredstva	-	Do 300.000 za nabavku opreme  Do 200.000 za repromaterijal
Subvencionisanje malih privrednih društava koji svoju delatnost obavljaju u okviru kreativne ekonomije	Sredstva se odobravaju po principu refundacije i subvencije, a namenjena su za troškova nabavke repromaterijala	Bespovratna sredstva	50%	Min 30.000 Max 500.000
Subvencionisanje malih privrednih društava koji svoju delatnost obavljaju u okviru kreativne ekonomije	Podrška privrednih subjekata koji svoju delatnost obavljaju u okviru kreativne ekonomije, kao bitnog segmenta razvoja ukupne privrede i preduzetništva u AP Vojvodini.	Bespovratna sredstva	20% za mašine i opremu 50% Softver	Mašine i oprema do 1.000.000 Softver do 500.000

Izvor: Pokrajinski sekretariat za privredu i turizam, februar 2018. godine

## Prilog 9: Pregled finansiranja od strane IPARD 2 programa

Projekat	Namena sredstava	Opis namene	Korisnik	Ukupan budžet u EUR <sup>15</sup>	Iznos u EUR
MERA 101	Investicije u fizičku imovinu poljoprivrednih gazdinstava u domenu mesa, mleka, voća i povrća, useva	Izgradnja ili poboljšanje nepokretnе imovine, kupovina nove mehanizacije i opreme, uključujući i računarski softver do tržišne vrednosti imovine opšti troškovi (troškovi izrade projektno tehničke dokumentacije, npr. naknada za arhitekte, inženjere, troškovi izrade elaborata zaštite životne sredine, troškovi pripreme dokumentacije za prijavu na konkurs (konsultantske usluge za pripremu IPARD prijave i dr.)		101.386.667	
MERA 103	Investicije u fizičku imovinu koje se tiču prerade i prodaje poljoprivrednih i proizvoda ribarstva, mleka i mlečni proizvodi, mesa i proizvodi od mesa, sektor voća i povrća		Pravna lica uključujući mala i srednja preduzeća, sa manje od 25% javnog kapitala ili glasačkih prava u posedu organa javne vlasti	82.946.667	min 10.000 max 2.000.000
MERA 302	Diversifikacija poljoprivrednih gazdinstava i razvoj poslovanja			23.333.333	

Izvor: Uprava za agrarna plaćanja RS

<sup>15</sup> Ukupna sredstva predviđena za period od 2014 do 2020. Budžet za 2018. godinu iznosi oko 70 miliona EUR.



**USAID**  
OD AMERIČKOG NARODA

